
ӨОЖ 531.2

P.B. ӘБСАТТАРОВ

Абай атындағы ҚазҰПУ-дың магистратура және Phd докторантурасының саясаттану
және әлеуметтік-философиялық пәндерінің кафедрасының менгерушісі,
ҚР Үлттүк ғылым академиясының корреспондент мүшесі, филос.ф.д., профессор

ГЕОСАЯСАТТЫҢ ПӘНІ ЖӘНЕ АНЫҚТАМАСЫ: ЖҮЙЕЛІК ТАЛДАУ

Аннотация

Мақалада геосаясаттың анықтамасын және пәнін саяси ғылым контекстінде қарастырады. Сонымен бірге жеткілікті зерттелмеген және дискуссиялық мәселелерге көніл бөлінген.

Кілтті сөздер: геосаясат, пән, анықтама, аймақ, саясат, жағрафия, міндеп, қағида, тәжірибе, санат, мемлекет, держава.

Ключевые слова: geopolitika, предмет, определение, регион, политика, география, функция, теория, практика, категория, государство, держава.

Keywords: geopolitics, subject, definition, region, policy, geography, function, theory, practice, category, state, power.

Қазіргі саяси проблемаларды зерттеудің салыстырмалы түрдегі өз алдына жеке бағыттарының бірі – геосаясат. Геосаясатты талдаудың өзіндік ерекшелігі саясаттың кеңістік-географиялық факторларын қарастырумен, макросаяси үрдістерді зерттеумен, тұрақты және ұзақ мерзімді сипаттағы құбылыстарды аштын ұғымдар мен категорияларды кеңінен қолданумен байланысты. Мұндай ғылыми амал әсіресе геосаяси проблемаларын қарастыру кезінде аса маңызды.

Соғыс уақыттары геосаясаттың, геосаяси білімнің маңыздылығы айтартылтай артты. Қазіргі кезде Қазақстанның геосаясаты туралы, геосаяси факторлары, геосаяси жағдайы жөнінде және т.б. туралы жиі естіледі. Алайда, осы тақырыпта сөйлейтін адамдардың бәрі бірдей геосаясат дегендің не екенін және оның мәнінің неде екенін, пәніне не жататынын жете айыра алмайды. Соған қарамастан геосаясат дүниежүзі тарихын пайымдаудың ерекше амалы ретінде қазіргі Қазақстанның шынайы саясаты тұрғысынан өте үлкен пайдасы бар.

Саяси ғылымда геосаясаттың мәселелерін зерттеу маңызды орын алады. Осымен байланысты геосаясаттың аса маңызды саяси ғылыми пәндердің бірі екенін атап көрсетуіміз қажет, өйткені онсыз қазіргі саяси әлемнің шынайылығын толықтай анық түсіну мүмкін емес. Геосаясатты дұрыс түсіну үшін, ен алдымен, оның жүйелік талдау тұрғысынан пәнін айқындаپ, анықтама беру қажет.

Геосаясат – бұл саяси ғылымдар теориясының іргелі ұғымдарының бірі, ол мемлекеттердің немесе мемлекеттер блоктарының аумақтық – кеңістіктіке орналасу ерекшелікті жағдайының негізінде локальдық, аймақтық, құрылыштық және жаһандық халықаралық үрдістерге накты тарихи ықпал етудің формасы мен орнын сипаттайтын. Геосаясаттың тарихи қалыптасуы оның пәні мен анықтамасын зерттеулерге байланысты.

Геосаясатқа арналған жарияланымдардың молдығына қарамастан, «геосаясат» ұғымына берілген анық анықтама бар деп айта алмаймыз. 1916 жылы швед ғалымы Р. Челлен «Мемлекет өмір формасы ретінде» атты еңбегінде ғылыми айналымға енгізген «геосаясат» терминінің этимологиясы туралы сөз етейік.

Термин екі сөзден тұрады. «Геосаясат» терминіндегі префикс гео- (гректің де - Жер сөзінен шыққан) ен басты болып табылады, ол кеңістіктіке тұрған жерін білдіреді. «Геосаясат» ұғымының екінші бөлігі – саясат сөзі (гректің politike – мемлекетті басқару өнері мағынасын береді).

Геосаясат мемлекеттің (мемлекет топтарының) саясатында сөзсіз зерттеудің негізіне жататын географиялық, кеңістіктік – аумақтық аспектіні қарастырып қана қоймайды. Ол планетадағы өмірді (планетааралық және аймақтық көлемде), даму үрдістерін зерттейді, өйткені оларға мемлекеттер, аймақтар және жалпы бүкіл әлем тартылған, олардың өмір сүру механизмдері, жалпы әлем қауымдастырылған және әсіресе оның сегменттерінің (соның ішінде мемлекеттер) қозғаушы күштері, негізгі құрылымдары мен субъектілері, стратегиялық бағытта, заңдылықтары, қағидаттары, тенденциялары қамтылған.

Геосаясат өтпелі әлемдік қауымдастықтың жаңа парадигмалары мен модельдерін жасайды. Сонымен бірге, ол геосаясат саласында – халықаралық жүйенін әртурлі деңгейлерінде (жаһандық, аймақтық және локальдық) акторлар (әрекет етуші адамдар) жүзеге асыратын саяси өмірдің халықаралық аренасында әрекет ететін стратегияны дайындау, қабылдау және оны іске асыру көзкарасы тұрғысынан алғанда мемлекеттердің және әлемдік қауымдастықтың проблемаларын қарастырады.

Осылайша, геосаясат – бұл мемлекеттің орналасқан жерінен шыға отырып жүргізетін саясаты, мемлекетті басқару өнері.

Географияның, саясаттанудың, тарихтың, әлеуметтанудың, демографияның, геоэкономиканың, этнологияның және адамзат білімінің басқа да салаларының элементтерін синтездеу – геосаясаттың ерекшелігі болып табылады. Бұл кездейсок нәрсе емес, өйткені геосаясат мемлекеттердің тарихи-географиялық динамикасын кешенді зерттеуді өзіне максат етіп қойған. Сондықтан ол басқа да ғылымдармен және ғылыми пәндермен тығыз байланысқан. Геосаясат басқа ғылымдардан әртурлі әдістер мен амалдарды алады және оларды белсенді пайдаланады. Осылайша, геосаясат – шекаралық пән, әртурлі ғылыми білімдерді өзіндік бір түсінірү жолы [1].

Сонымен қатар, геосаясат – өз алдына жеке ғылыми пән. Оның өзінің жеке зерттеу объектісі және пәні, категориялық-ұғымдық аппараты, атқаратын функциялары, сонымен бірге зерттеу әдістері бар.

Ғылыми пән ретіндегі геосаясаттың объектісіне планетааралық кеңістік (құрғақ жер, теніздер және мұхиттар, біздің үстіміздегі ауа мен ғарыш кеңістігі), сонымен бірге әлемдік қауымдастықта жүріп жаткан геосаяси үрдістер мен құбылыстар жатады.

Осымен байланысты геосаясаттың объектісі мен пәні туралы талас- пікірлердің жүргенін және де бүтінде жүріп отырғанын айтуымыз қажет. Көбінесе «геосаясат» ұғымы мейлінше кең көлемде түсіндіріледі. Бұл осы салыстырмалы түрдегі жаңа ғылыми пәннің өзіне тән белгілерін жояды, оның шекарасын шайып кетеді. Геосаясаттың пәні экономикалық, әскери-стратегиялық, табиғи-ресурстық, экологиялық және басқа да сипаттағы мынандай пәндермен: халықаралық қатынастар, сыртқы саясат және т.б. проблемаларына арапасып, сініп кетеді.

Көптеген зерттеушілер геосаясаттың пәнін жеке ғылыми пән ретінде анықтамай-ақ, геосаясатты өзара ықпал ететін және мемлекеттің стратегиялық әлеуетіне үлкен ықпал жасайтын географиялық, тарихи, саяси және басқа да факторларды кешенді зерттейтін ғылым ретінде қарастырады.

Әрине, геосаясат ғылыми пән ретінде пәнаралық қоғамтану шенберінде қалыптасты. Ол физикалық және саяси география, саяси экономика және әскери география, статистика, саяси ғылым, этнопсихология және басқа да гуманитарлық, техникалық және жаратылыштану ғылымдары негізінде пайда болып, олардың синтезделуінің арқасында геосаясат сапалы жаңа қоғамдық білім ретінде көрінді.

Сондықтан бұл ғылыми пәннің өзіне тән ерекше объектісі, пәні, категориялық аппарат жүйесі бар. Геосаяси зерттеулерде қолданылатын негізгі ұғымдар мен категорияларға геостратегия, геостратегиялық сыйыктар, геостратегиялық аймақтар, геосаяси аймақтар, әлемдік геосаяси кеңістік және т.б. жатқызуға болады. Геосаясаттың зерттеу методологиясының өзіндік ерекшелігі, оның мәні халықаралық қатынастардың тәуелділігін, сонымен қатар қайсыбір елдердің және халықтардың өмір сүруі мен дамуын географиялық кеңістіктің жағдайына орай қарастырумен байланысқан.

Геосаясаттың саяси ғылыммен ең тығыз да тікелей байланысы бар, өйткені ол Жерге және саяси үрдістерге қатынас жөніндегі ғылым болып саналады. Шын мәнінде геосаясат кеңістіктегі саяси организмдер және оның құрылымы туралы ғылым. Бұл тұрғыдан алғанда ол ең алдымен мемлекетті (саясатты) « үлкен кеңістік» көзкарасымен қарастыратын саяси географиямен тумалас.

Геосаясат саяси құбылыстарды олардың кеңістіктегі өзара қатынасын, олардың Жерге және этномәдени факторларға ықпалын зерттейді. Осы тұрғыдан алғанда ол, саясатқа барынша көніл жояды, өзінің назарын саяси құбылыстарға географиялық түсініктеме беруге және географиялық аспектілеріне талдау жасауға тырысады.

Геосаясат саяси мақсаттарда физикалық орта факторларды ашып, зерттеу мүмкіндіктерін белсенді пайдалануға және оған мемлекеттің әскери-стратегиялық, экономикалық және экологиялық қауіпсіздігі мүддесінің ықпал ететіне баса көніл аударатынын айтуымыз қажет. Геосаясат пәніне мемлекеттің аумағымен, оның шекарасымен, ресурстарды, адам ресурстарын қосқанда, ұтымды пайдалану және бөлүмен байланысқан проблемалар да кіреді.

Сайып келгенде, жоғарыда айтылғандардан келіп, геосаясатқа келесі анықтаманы беруге болады.

Геосаясат – бұл саяси үрдістердің мемлекеттер орналасқан аумақтық-кеңістікке, олардың климатына, табиғи ресурстарына және т.б. тәуелділігін мойындаудан басталатын саяси тұжырымдамасы, білімдер жүйесі.

Геосаясат кеңістікті саясат (мемлекет) тұрғысынан қарастырады. Геосаясаттың тарихи қалыптасуы, ең алдымен, географиялық детерменизм тұжырымдамаларымен байланысты. Қоғам өмірінің табиғи факторларының арасында, объективті өмір сүретін, детерменизм тұжырымдамасы өзендейк коммуникацияны, теңізге шығу мүмкіндігінің бар – жоғын, елдің теңіз жағалауына немесе аралда орналасу жағдайына, көршілермен қатынасты дамыту үшін табиғи кедергілердің (таулар, батпактар, шөлдер немесе көлдер) бар – жоғына, мұндай катынас мемлекеттердің әртүрлі көзқарасы бойынша ұзындығы, мемлекеттерге керші елдерге қатысты оның кеңістіктегі жағдайы және олардың әрқайсысымен шекараның ұзындығы, халық саны, оның ел аумағындағы және шекаралас мемлекеттердегі этнодемографиялық көрсеткіштері, ел этностарының ел ішіндегі көршілеріне және шет елдік көршілеріне қатысты тарихи қалыптасқан мақсаттары және т.б. беліп көрсетті [2].

Осымен қатар, XIX ғасырдағы ірі халықаралық қақтығыстардың және Бірінші дүниежүзілік соғыс тәжірбесі аса көп адамдарды, техниканы, азық-түлікті, кару-жаракты және т.б. күрделі географиялық, саяси және әскери жағдайды (жуау, одактас және бейтарап мемлекеттер шекарасының үйлесімділігі, бейбіт уақыттағы коммуникацияның қалпы мен өткізу, сіңу қабілеті) және жаудың әскери белсенділігін (тексерулер, десанттар, артиллерияның алысқа атылуы және оның тиімділігі, су үсті және су асты флотының, авиацияның ықпалы және т.б.) үйлестіретін маневрдің теориялық моделін жасау қажеттігіне әкеп соктырды.

Осымен байланысты белгілі географиялық кеңістіктегі саяси ұйымдарды түсінуге, пайымдауға талпының жасау ежелгі дүниеден (Геродот, Фукидид, Страбон, Полібий) басталғанын айтуымыз қажет. Жаңа заманда, ұлы географиялық ашуладардан кейін, көптеген көрнекті ойшылдар халықтардың әлеуметтік- саяси өміріне географиялық және демографиялық факторлардың ықпалына байыпты қөніл аудара бастады. Екі дүниежүзілік соғыс аралығы кезеңіндегі геосаясат Германияда барынша күшті таратылды, сейтіп ол фашизмің реңи доктринасы деңгейіне дейін көтерілді. 20-шы жылдары Мюнхенде генерал К. Хаусхофер басшылығымен геосаясат институты құрылды, журнал шығарылды. Фашистік геосаясаткерлер мұдделеріне сәйкес аумактар, халықтар және табиғи байлықтар туралы мәліметтер жинады, өздерінің әлемге үстемдік орнату мақсатын ақтады, Германия үшін «өмірлік кеңістікті» көнешту қажеттігін дәлелдеді.

Англияда географ X. Маккиндер геосаясатты насиҳаттады, оның пікірінше, әлемдік саясаттың негізін Еуразия құрлығына («әлемдік аралда») үстемдік ету үшін күрес құрайды. Адмирал А. Мәхән американың алғашкы геосаясаткерлерінің бірі болды. Ол Американың жаһандық үстемдік орнатуын зандылық деп есептеді, оның көзқарасы бойынша оны АҚШ-тың «аралдық» жағдайы айқындаған, өйткені оған бүкіл жер шарындағы теңіз жолдарына үстемдік ету қажеттілігі мәжбүр еткен. Американың геосаяси теориялары дәстүрлі географиялық критерийлерге елдің ғылыми-техникалық даму деңгейі, ұлттық психологиясы және т.б. елшем- бірліктерді косты.

Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін ФРГ, басқа да Батыс Еуропа елдерінде, әсіреле АҚШ-та геосаясат тұжырымдамаларын қарқынды дайындау жүргізілді. Геосаясатта басты орынды басқа құрлықтардағы халықтардан «Батыс Еуропа өркенистінің» климатының артықшылығын, сонымен қатар Батыстың «теңіздік» және «мұхиттық» державалары мен Шығыстың «құрлықтық» державалары арасында, «алдынғы қатарлы» индустріалды Солтүстік пен «артта қалған» аграрлы Оңтүстік арасында, яғни дамыған және дамушы елдер арасында географиялық себепші болған антагонизмді негіздеу алды.

КСРО-да ұзак уақыт бойы геосаясат импералистік мемлекеттердің аумактық экспансиясын актауға бағытталған буржуазиялық саяси тұжырымдама ретінде саналды.

Әрине, геосаяси доктриналар әртүрлі бағытта, соның ішінде экспансионистік бағытта да болуы мүмкін. Алайда геосаясат мемлекеттің сыртқы және ішкі саясатына жағымды қызмет етеді алады және қызмет етуге тиісті. XX ғасырдың 80-жылдарында ғылыми ойдың осы бағытын қайта бағалау жүрді. Геосаясат қазіргі Қазақстанның сыртқы саясат басымдықтарын анықтауда, ішкі саясаттың міндеттерін қалыптастыруда бірден- бір құрастырушыға айналған. Осылайша, геосаясат Қазақстан мемлекетінің практикалық саясатының бірден-бір маңызды факторына айналды.

Геосаясат нақты мазмұнмен барынша толығады және байытылады. Қазіргі әлемнің өзгеруіне мейлінше белсенді ықпал етеді. Ол әлемдік және аймақтық жағдайды өлшейтін шынайы құрал болумен қатар, жетекші елдер мен әскери-саяси блоктардың саясатын болжамдаудың кілті қызметін көбірек атқаруда. XXI ғасырда геосаясаттың жетекші қоғамтану ғылымдарының бірден-бір позициясын иеленетін ғылыми пен болатынын айтуымыз керек.

Геосаясаттың пәні – планетааралық кеңістіктік (немесе оның белгілі бір белгінде) әлемдік, аймақтық және мемлекеттік мәселелерді шешу барысындағы геосаясат субъектілерінің арасындағы өзара қарым-

қатынас. Басқаша сөзбен айтқанда, геосаясаттың пәні бұл планетааралық кеңістікке бақылау орнатуды зерттеу.

«Кеңістік» категориясы геосаясатта басты категория болып саналады, өйткені бірде-бір мемлекеттік түзілім кеңістік өлшемінен тыс өмір сүре алмайды. Әдетте кеңістіктің бірнеше өлшемін беліп көрсетеді. Мысалы, кеңістіктің территориялық-географиялық өлшемі, кеңістіктің әуе-ғарыштық өлшемі (әуе шекаралары және оларды мемлекеттің игеру, пайдалану және бақылау қабілеті); кеңістіктің саяси өлшемі (саяси-әкімшілік шекаралары, мемлекеттің аумақты және халықты бақылау қабілеті); кеңістіктің экономикалық өлшемі (мемлекеттің аумақты экономикалық игеруі, шетелдер аумағына экономикалық ықпал жасау, сонын ішінде ұлттық валюта және инвестиция, жылжымайтын мүлік сатып алу арқылы ықпал ету қабілеті); кеңістіктің әкпараттық-мәдени өлшемі (ұлттық мәдениет пен тілдің ықпал жасай алу қабілеті, сонын ішінде шетелдерге, басқа халықтар мен мәдениетке әсер ету қабілеті, әлемдік әкпараттық кеңістікке қатысуы, сонын ішінде жаһандық коммуникативтік желілерде (ғаламтор) болуы).

Геосаясаттың дәстүрлі элементтеріне, мемлекеттің кеңістік-аумақтық сипаттамасына: географиялық жағдайы; ұзындығы; ұйлесімдігі; жер қойнауы (табиғи ресурстар); жертарап; климат; демографиялық сипаттама (халықтың көлемі және құрылымы, оның сапасы) және т.б. жатады.

Геосаясаттың дәстүрлі емес элементтеріне (соңғы жарты ғасырда қосылған және мемлекеттің күші туралы бұрынғы түсінікті өзгертуен және халықаралық саясатқа ықпал ететін көп түрлі факторлардың әсер ету басымдығы) мыналарды жатқызуға болады: жаппай қырып-жою қаруының пайда болуын және таралуын, бұл орайда ең алдымен зымыран – ядролық (сонымен қатар биологиялық) қарулардың таралуы, бұлар көлінде бар мемлекеттер бір - бірінен қашықтығына, жағдайына, климатына және халықтың санына қарамастан, бір-бірімен күшін теңестіреді; шекара дегенді білмейтін, адамдардың жаппай орын ауыстыруын арттырып отыру тән, миграциялық үрдістер; бүкіл планетааралық кеңістікті қамтыған және мәдени-әкпараттық кеңістіктегі дәстүрлі шекараны қиратуға соктыратын жаһандық коммуникацияның кеңейімен, әкпарат және байланыс құралдарының дамуымен байланысқан геоакпараттық үрдістер (әсіресе, ғаламтордың жаһандық желісі, ғарыштық және мобильді байланыс).

Геосаясат объективті шынайылықты қарастырып, мемлекеттегі және мемлекетаралық катынастардағы көп түрлі байланыстарды, қарым-қатынастарды және үрдістерді зерттейді, сонымен қатар ол практикалық әрекет үшін ұсыныстарды қалыптастырады. Сөйтіп ол маңызды функцияларды атқарады, соңғылардың қатарына танымдық (гносеологиялық), болжамдық, басқарушылық (басқарушының ықпал ету міндетін), сонымен бірге идеологиялық функцияларды жатқызуға болады [3].

Геосаясаттың танымдық (гносеологиялық) функциясы ең алдымен мемлекеттердің, халықтардың, өркениеттердің геосаяси даму құбылыстарын, үрдістердің, бағыт-бағдарларын зерттеумен байланысты. Бұл функция жалпы әлемдегі және оның жекелеген беліктеріндегі жүріп жатқан негізгі бағыт – бағдарларды, бағыттарды түсіну үшін қажетті геосаяси білімдердің маңызды қайнар көздік міндеттерін атқарады.

Геосаясаттың болжамдау функциясы. Ол танымдық функциядан келіп шығады, бұл табиғи нәрсе, өйткені барлық геосаяси зерттеулер (теориялық және эмпирикалық) әлемдегі, аймақтардағы, мемлекеттегі, бұларға мемлекетаралық өзара әрекеттерді (ынтымактастық пен қарсыластық), өркениетаралық өзара әрекеттерді, алуан түрлі қақтығыстарды, соның ішінде этносаралық, дінаралық және т.б. қосқанда, геосаяси жағдай дамуының сценарийлері мен нұсқаларына дұрыс болжам жасауға бағытталған. Болжамдау функциясының максаты – геосаяси жағдайдың, геосаяси құрылымның, жекелеген мемлекеттердің, күштер арасалмағының даму болашағын (таяудағы, орта мерзімдегі, алыстағы) анықтау. Осыған орай кең көлемде талдау жұмыстары, мониторингтер, модельдеу және т.б. жүргізіледі.

Геосаясаттың басқарушылық функциясының мәні (басқаруға ықпал ету функциясы) басқару шешімдерін қабылдау үшін, практикалық ұсыныстар мен нақты қорытындылар дайындау үшін қажетті нақты эмпирикалық әкпараттарды жинауға, қорытындылауға және талдауға сәйды.

Кез келген қызмет түрі басқаруда және басқарушылық шешімдер қабылдауда, әсіресе мемлекеттік деңгейде, біріншіден, үлкен мөлшерде әкпарат (пәндік және жан-жақты) жинау мен оны өңдеу талап етіледі; екіншіден, әртүрлі факторлардың (геосаясатта – саяси, географиялық-кеңістіктік, стратегиялық, демографиялық, ресурсты - экономикалық, климаттық және т.б.) әрекетін есепке алу; үшіншіден, жағдайға парасатты баға беру; төртіншіден, алда түрған әрекеттердің түпкі ойын, ниетін айқындау; бесіншіден, жағдайға сәйкес шешім қабылдау талап етіледі.

Талдаушылар мен геосаясаткерлердің қызметінің нәтижесінде қоғамдық қатынастарды басқаруды жетілдіру мақсатында, геосаяси үрдістер мен оқиғаларды басқару үшін, әрекет етудің геостратегиясын дайындау үшін нақты корытындылар мен ұсыныстар қалыптасады.

Геосаясаттың идеологиялық функциясы билеуші элитаның мүдделерін білдіруден, өз мемлекетінің сыртқы саяси бағытын және практикалық әрекеттерін, өз өркениетін негіздеуден көрінеді. Ол мемлекеттің халықаралық имиджін, қоғамдық пікірді қалыптастыруға, адамдардың санасын айналдыруға, оларда кабылдау мен мінез-құлықтың белгілі бір стереотиптерін жасауға бағытталған. Мысалы, «екі стандартты» саясатқа әкелетін, күш көрсету әрекеттерін негіздеген, ешбір кінәсі жоқ адамдардың өлімін актаған (Югославия, Ирак) АҚШ геосаясатының апологеттік, адвокаттық сипатын айтуда болады. Бұл көбінесе Американың геосаясатының идеологиялық функциясынан «туындайды».

Осылайша, геосаясат қоғамда және мемлекетті басқару жүйесінде маңызды ғылыми-практикалық функция атқарады, оның білімі әлемде, аймақтарда және мемлекеттерде жүріп жатқан өтпелі өзгерістер мен үрдістерге дұрыс бағыт-бағдар ұстауға, соған сәйкес практикалық әрекет етуге, қолайлы басқару шешімін қабылдауға мүмкіндік береді.

Жоғарыда баяндалғандарды түйіндей келіп, геосаясаттың маңызды ғылыми пәннің бірі екенін, онсыз толық және қайшылықты қазіргі әлемнің шынайылығын анық түсіну мүмкін еместігін айтудымыз қажет. Геосаясат – саяси, қоғамдық және кәсіби институттар мен ұйымдар үшін және өкілдеріне қажетті таразыға тартылған және негізделген басқару шешімдерін қабылдау үшін практикалық мәні зор геосаяси білімнің теориялық қайнар көзі. Жетекші геосаясаткерлердің доктриналарына жан-жақты талдау жасау әлемнің жетекші державаларының сыртқы саяси қызметін жақсы түсінуге және болжамдауға жеткізеді. Соңғы кезде Қазақстандағы өзінің бірегей геосаяси амалдары, тұжырымдамалары пайда болды, олар сыртқы және ішкі саясатты жузеге асыруда айтарлықтай көмек көрсетіп отыр.

ӘДЕБИЕТ

- 1 Котляров И. Международные отношения.- Минск, 2005.- С.160-161.
- 2 Тавадов Г.Ж. Основные положения geopolitiki // Геополитика : проблемы и суждения.- М., 2003. – С. 20-23
- 3 Пагадин И.П. Геополитика США. – СПб., 2010.- С. 150-151.

REFERENCES

- 1 Kotlyarov I. Mezhdunarodnye otnoshenija.- Minsk, 2005.- S.160-161
 - 2 Tavadov G.Zh. Osnovnye polozhenija geopolitiki // Geopolitika : problemy i suzhdelenija.- M., 2003. – S. 20-23
 - 3 Pagadin I.P. Geopolitika SShA. – SPb, 2010.- S. 150-151
- Геосаясаттың пәні және анықтамасы: жүйелік талдау.

Предмет и определение геополитики: системный анализ.

Резюме

В статье рассматривается предмет и определение геополитики в контексте политической науки. Вместе с тем уделено внимание и дискуссионным, недостаточно изученным вопросам.

Subject and geopolitics definition: system analysis.

Summary

This article deals with the objects and distinction of geopolitics in the context of the political science. However, we have paid great attention for the discussion and under-researched issues.

Поступила 14.05.2013 г.